

Meridiana

SETMANARI DE LITERATURA, ART I POLITICA • TRIBUNA DEL FRONT INTEL·LECTUAL ANTIFIBIXISTA

Any I. - Núm. 35

Barcelona, 9 de setembre del 1938

Preu: 50 cèntims

11 DE SETEMBRE DEL 1714

De l'ensopegada inicial a la caiguda final

Per A. ROVIRA I VIRGILI

Aquella gran guerra internacional de començos del segle XVIII en què els catalans van trobar-se barrejats, va tenir per al nostre poble un acabament tràgic. Era la caiguda final que cloïa, no solament la lluita dinàstica de deu anys contra el primer Borbó, ans encara la lluita nacional de tres-cents anys per evitar la submissió o l'esclafament de Catalunya.

La pugna que acabà l'any 1714 no havia començat pas l'any 1705, en alçar-se Catalunya contra Felip d'Anjou. Era, en veritat, la mateixa pugna dels temps dels Trastamars i dels Austries. Trastamars, Austries, Borbons: tres dinasties diferents i un sol enemic veritable de Catalunya: la monarquia forastera.

Catalunya havia tingut els seus comtes, els seus prínceps, els seus reis. Mentre la monarquia va ésser aci catalana, va contribuir poderosament, a despit d'alguns greus errors, a la prosperitat, a la grandesa i a la glòria de la pàtria. Però tan bon

punt la monarquia va ésser forastera, va convertir-se en l'enemic número 1 del poble català, en una força dissolvent de l'esperit nacional, en un corc i un corc que havia d'acabar amb les nostres llibertats, esdevingudes incompatibles amb la tendència absolutista, cesarista i unitària dels monarques.

D'aquella tendència patiren, en determinats aspectes, tots els pobles d'Espanya. Però havent adoptat els monarques i els qui els voltaven i servien, l'esperit nacional castellà com a inspirador de

l'Estat, Catalunya, Portugal i el País basc tenien en la institució monàrquica, no sols un enemic de les llibertats democràtiques, ans encara un enemic del propi esperit, considerat per la Cort com un dels grans obstacles que li calia destruir per a la realització de la seva finalitat interior: es-

anys 1640-1652); contra la de Borbó en temps de Felip V (guerra dels anys 1705-1714). Malgrat l'extern acatament a la reialesa en els períodes normals, l'inconformisme de la nostra terra va ésser permanent. La unió feta pels Reis Catòlics va donar lloc a una inacabable sèrie de des-

duals i collectives. Però van cometre un greu error: el d'afabrir l'adhesió a l'idioma vernacle i a la cultura nacional, el de perdre l'orgull de la nació per a acollir-se a la humilitat de la província. Quan l'exèrcit de les dues Corones, a primera hora del dia 11 de setembre del 1714, va as-

EL SETGE DE BARCELONA

tablir, en tots els dominis peninsulars de la Corona, la supremacia d'un sol rei, d'una sola llei, d'una sola llengua, d'un sol pensament, que per motius dinàstics, històrics, geogràfics i polítics, havien d'ésser precisament el rei, la llei, la llengua i el pensament de Castella.

Sense que el poble castellà, com a tal poble, en fos la causa ni en tingués la culpa, es va trobar convertit en instrument de la política reial. Aquest paper li va imposar sovint perjudicis i sacrificis, dolors i tragèdies; però el va sostreure a la llarga i profunda tragèdia dels altres pobles peninsulars, particularment a la de Catalunya, que va veure's combatuda o contrariada en allò que era la font de la pròpia vida: el seu dret, la seva llengua, el seu ideal, la seva ànima. Històricament, els danys que la monarquia absoluta va produir a Castella van tenir una compensació esplèndida. Els danys que va produir a Catalunya no van tenir cap compensació equivalent.

Catalunya va viure malcontenta i nequitoso sota el domini de les tres dinasties forasteres. Contra totes tres va alçar-se en els moments propicis. Contra la de Trastamara, en temps de Joan II (guerra dels anys 1462-1472); contra la d'Austria, en temps de Felip IV (guerra dels

avinençes i conflictes. El "tanto monta, monta tanto Isabel como Fernando", podia ésser veritat respecte als dos regis cònjuges. Però respecte a les dues nacionalitats que aquell matrimoni va ajuntar, la paritat no va existir ni de bon principi, ans bé va anar accentuant-se el predomini de Castella damunt Catalunya, gràcies sobretot al poder reial, que no estava solament constituït per la persona del rei, sinó per tot l'aparell de l'Estat monàrquic.

El drama que va tenir el seu final el dia 11 de setembre del 1714 havia començat el dia 28 de juny del 1412, a Casp, en ésser publicada la sentència iniqua per la qual un bisbe, tres frares i dos advocats, dirigits per un papa, van trencar la línia de la dinastia catalana, i així la monarquia va passar, per a Catalunya, de servidora de la política catalana, a imposadora d'una altra política, que podia ésser bona o dolenta per al poble castellà, però que era essencialment dolenta per al nostre poble.

De la primera culpa del 1412 — culpa en gran part catalana —, vingué el càstig terrible del 1714. De la primera ensopegada vingué la caiguda final. Entre el 1412 i el 1714, els catalans van mostrar una gran virtut: la de mantenir l'adhesió a llurs institucions polítiques i periòdiques i l'amor a les llibertats indivi-

duals i collectives. Però van cometre un greu error: el d'afabrir l'adhesió a l'idioma vernacle i a la cultura nacional, el de perdre l'orgull de la nació per a acollir-se a la humilitat de la província. Quan l'exèrcit de les dues Corones, a primera hora del dia 11 de setembre del 1714, va as-

salta les muralles de Barcelona per les bretxes que l'artilleria hi havia obert, ja feia anys i decennis i segles que hi havia obertes en l'esperit de la pàtria les bretxes de la desnacionalització cultural i literària. Catalunya va caure finalment sota el cop de la monarquia. Un poble pot tenir o no monarquia; però si en té, ha d'ésser una monarquia pròpia per la sang o per l'ànima. Perquè va tenir dinasties hostils, Catalunya va quedar condemnada a tres-cents anys de discòrdies i lluites amb els reis i amb els que els voltaven, i al desenllaç dolorós de la submissió. En una de les seves poesies, Guimerà ja va dir-ho:

Tres centúries que bregava
contra vents i tempestats;
ara cau, ara s'aixeca,
l'últim cop no es va aixecar.

Catalunya no es va aixecar fins que, al cap d'una centúria, els vents de llibertat que venien d'Europa van promoure la renaixença catalana, que va començar, i no podia ésser d'altra manera, per allò on havia començat la decadència: per la llengua literària i per la cultura pròpia, les quals ja havien caigut temps ha en caure les muralles, les torres i els baluards en el setge gloriós de Barcelona.

COMMEMORACIÓ DE L'ONZE DE SETEMBRE DEL 1714

S'escau, enguany, la tercera commemoració de l'11 de setembre del 1714 en plena guerra per la llibertat i la independència. Com ara, dos cents vint-i-quatre anys enrera Catalunya estava aixecada en armes per a defensar la Pàtria en perill; com ara, dos cents vint-i-quatre anys enrera les urpes de la reacció amenaçaven la nostra terra cobejada per esborrar-la de la llista de pobles lliures.

Catalunya, governada pel mateix rei que Castella, posseïa una independència més nominal que real. Feia ja moltes dècades que el caràcter abassegador de Castella tenia de fet dominada Catalunya i havia aconseguit àdhuc mediatitzar-li l'esperit. Existia al nostre país una veritable castellanyització, que no deixava d'ésser profunda pel fet d'haver-hi dignes cata-

lans que aixecaven la veu de protesta i mantenien latent l'esperit de revolta. La política dels reis castellans a Catalunya havia consistit en laborar una decadència nacional a fi de poder esclavitzar totalment el país del qual detentaven el regne i gaudir a pler i a fons de les seves riqueses. L'lur regiment negatiu va ésser hàbil i eficaç. Catalunya, poble independent de dret, havia esdevingut en realitat una província castellana amb una certa autonomia. Aquella nacionalitat d'adés, puixant i generosa, plena de braó i urc però perfectament humana, de tremp segur i ferm, havia perdut les seves virtualitats.

En aquest estat de debilitació, quan ja feia anys que tota la fúria reial es desencaçava contra Catalunya, s'escaigué la guerra de successió. I la contesa li fou ad-

versa. Els prohoms catalans, especialment els de Barcelona, es redreçaren amb dignitat i acompliren una bella gesta. La lluita va ésser molt cruenta, però Catalunya s'hagué de sotmetre a la voluntat de Felip V i se'n derivà la pèrdua total de les llibertats nacionals; la nostra terra va ésser unificada a la corona de Castella i l'anhel esclavitzador pogué realitzar-se.

Era fatal que Catalunya havia de perdre la partida? El 1714 conté lliçons colpidores que avui prenen una actualitat.

La decadència desfigurà el veritable sentit del moviment. Catalunya s'aixecava en defensa de la independència, que vol dir tant com la defensa de la seva mateixa vida. Però els magnats catalans convertiren a contesa en un problema dinàstic.

(Segueix a la segona pàgina)

IMPROMPTU LIRIC

ROMANÇ DEL MON EN FOLLIA

Per ALFONS MASERES

Arrenca i calciga, cor,
ara que els dies són rúfols,
les teranyines del sol!

Baldufa sobre l'Eclíptica.
Tarantella. Xarleston.
Mareig de dansa macabra
amb àngels i tarallots
que exciten el vell de Patmos
i els quatre cavalcadors.
A flor de les aigües tènues
sura l'escuma del llot,
i al fons de la sang gravita
la iracunda passió
del llop que reviu en l'home
amb tot l'orgull d'ésser llop.

La mascarada dels dies,
vestida de pellingots,
fa pam i pipa a la història
i a les constel·lacions
i exacerba llur martiri
de rodar sense raó.
Trepiden les hores vivides
en crits de mofa i de mort.
Arcs triomfals. Oriflames.
Sortija. Festa major.

Sota els picarols que dringuen:
misèria, fàstic, plors.
En cada llar apagada
s'hi coven ous d'escorçó
i cada cor és una ara
d'holocausts al déu Moloc.

Ai el món, a quin so balles?
Qui t'avia a tomballons?
Tens les entranyes de vidre.
La vida es torna aiguapoll.
Penges com fruita corcada
d'un arbre ressec i bord.
Dues a l'esquena una llufa:
la civilització;

i el fastig, rata-pinyada
que en la fosca emprèn el vol,
l'infon el virus satànic
de la dominació.

Els forsants i sanguinaris
amb llurs ramats de moltons
t'han tornat una caserna
i a tothom, enterraments!

Si ara el món és en follia
quan hi ha imperat la raó?
Hom t'ha clavet a la pira
i els pinxos bufen el foc
i hi porten més llanya els savis:
formigues, camaleons
que munten la farsa tràgica
del bé i la il·lusió.
Tot el cel que et prometien
és gehenna amb rius de llot,
sang d'albats i plors de marés,
analfabetisme i polls.

La baldufa roda, roda,
sense descans ni perdó
i un ull diví des de Sirius
es befa del seu malson.
La diadema dels astres
ni la vol per cul de got.
El cucu illusos hi nien:
llur nissaga no té nom.
Els rius són deus purulents
de ciutats i munions.
Les muntanyes, termiteres,
els planells, larves i ous.
La vida hi bull, folia i tètrica,
present d'un fat malfactor
que conjurar no saberen
Confucí ni don Quixot.

Bala perduda, joiosa
música d'acordió.

Els tam-tams sota la lluna
no conhorten els teus plors.
Els oceans, sangonegen.
Els coets, lires de foc,
preludien danses llàbregues
de navilis i avions.
I una eixorca embriaguesa
obre esvorancs de terror.
Energúmens i paràsits
prenen els ceptres del món
per a jugar-se a la morra
del petroli i el cotó.
L'ull de Sirius se'n burla.
L'Eclíptica va de tort.

El ballari senyoreja
i el davanter de futbol.
Werther desdenya Carlota.
Lèsbia amanyaga Freud.
Damunt les cendres de Kempis
callen les oracions.
Entre Hollywood i Harlem
desenquadreren Plató.
Unes màquines angèliques
tornen les ciutats en pols
i el món és una ambulància:
claveguera del dolor.

La furor bèl·lica eixorda.
La llei només és un mot.
L'ombra de Hamlet planeja
i va repetint: Works! Works!
El Verb degenera en verbola.
Els continents, en illots:
gàbies d'orats i feres
suspeses a l'horitzó.
Cada home es torna un ilota
i cada pastor és un llop.
La baioneta que es clava
al Yang-Tsé surt a Terol,
escuradents que traspassa
una cirereta al rom.

L'orquestra dels cors s'apaga.
La farsa puja de to.
La branca d'oliu no atura
pas el tret del caçador.
La llibertat és un mite.
L'intel·lecte, irrisió.
La fam descalcina els ossos
i cria imbecils i orbs.
Al so dels pifans tremolent
dintre llurs tombes els morts.
Les flames de l'odi abrusen
els arbres i les llavors
i els rius de sang que no deixen
llisquen sobre arenes d'or.

Treu-te la carota, cendra
i podridura del món!
Llença el punyal o bé enfonsa-te'l
sota l'estèrnum, ben fort.
Follia del món, follia
sense conhort ni il·lusió,
mena's rabent a l'abisme
o abisma't tu, sense por!
Desapareix, calla, fon-te.
L'ull de Sirius ja ho vol.
Del teu pas, no en quedi rastre,
ni una espurna, ni un record.
Ni el record d'enyor tendrival
que amoixa la pau dels morts!

Ai, que el món és en follia!
Qui l'empeny? Atura'l, cor!
Si la raó t'aixopluga,
si et llesves d'aquest malson,
si l'amor et tempta encara
amb el seu somriure dolç,
vés, humanitat, no dubtis,
posa una mordassa al foll
i agosarada calciga
les teranyines del sol!

LES LLEVES MOBILITZADES

LA CONCENTRACIO

Fugint de les grans concentracions ciutadanes, la mobilització de la nostra lleva ha inaugurat el sistema que se'n podria anomenar de les concentracions camporoles. Les viles i els pobles de les nostres contrades més allunyades del tràfic i del bruyit de la urbs, han conegut la invasió dels nous soldats que va posant en peu de guerra el Govern de la República.

Les realitats de la guerra han imposat que els soldats catalans ens trobéssim junts, en terra catalana, ara que l'hem de defensar amb les unghes i amb les dents contra l'allau estrangera que els feixistes espanyols han abocat sobre les terres hispàniques. Ara hem pogut constatar el que volien dir els Clodoaldos, quan anys enrera feien aquella pancarta famosa que deia: "Hermanos o extranjeros."

Els catalanistes dels temps heroics — sardanistes, excursionistes —, hem recordat els Aplecs que portaven la nostra gent a les muntanyes o cap els indrets històrics i simbòlics de Catalunya a mantenir vibrants totes les cordes de l'esperit. Ho hem recordat, amb els punys closos de ràbia, perquè havíem tingut temps de veure com la incomprensió secular i tradicional d'aquell esperit que durant cinc segles ha estat la ruina del país, havia malmetut, encara, les nostres darreres emocions més sinceres. Contra tot això lluitem i contra tot això Catalunya fa la guerra al costat de l'autèntic poble d'Espanya, el qual ja sap què vol dir Justícia i què vol dir Llibertat.

Els de la Comarca del Maresme, varen fer via cap a Olesa, sota mateix d'aquesta berruga immensa que és el Montserrat, posada, com deia el plaça de Josep Pla, sobre el front de Catalunya. Tanmateix és un esplèndid teló de fons que no el podríem pas somniar. En aquests dies lluminosos de juny, les seves crestes retallades i precises es dibuixen en el blau del cel una valentia formidable. De vegades, al matí, deixa anar amb una conqüeteria totalment femenina el vel d'unes boires blanques com si volgués sentir després el goig voluptuós de despulgar-se davant nostre. Més d'una vegada havia pensat perquè la "crosta" indígena, havia fet d'aquesta muntanya, una muntanya sagrada, gairebé un monument de religió. El seu aspecte feréstec convidava al somni, a la llegenda, a tot el que sigui disbauxa dels sentits, és a dir, a tot el contrari de la intimitat religiosa. Mai com ara en aquests dies tan intensos, el Montserrat m'ha semblat la Muntanya Catalana, mobilitzada al servei del poble, que, a la fi, podia contemplar-la com a Símbol.

Olesa és una vila voltada de verd. Vinyes i oliveres. La ratlla del Llobregat perfila una mica el seu contorn, petites muntanyes decoren els seus límits i a l'esquena les crestes de la Muntanya Catalana posen grandesa a la decoració. La vila és plana i s'escampa d'una manera desinteressada,

sense plànyer res. Mirat des de dalt, deu fer l'efecte d'una col·lecció d'illes escampades en una mar de terra verda. Tot això per fer març a la vila, de carrers llargs, amples, de cases baixes, blanques de calç i places immenses...

La revolució va trencar una tradició que començava a donar nom a la vila. Cada any els aficionats a fer Teatre, representaven "La Passió". Hi prenia part totes les forces vives del poble. El recader de Barcelona, el ferrer de la vila, l'agutzil i el procurador. La tradició, en aquesta terra de tradicions, com sempre, va trencar-se, i el poble es va dividir. De totes maneres, el que de primer antuvi va semblar una desgràcia, va ésser una sort. A partir d'aquell moment, al poble es coneixeren dues "Passions". Segons tinc entès també hi hagueren dos recaders, dos ferrers i dos procuradors, i si no hi hagueren dos agutzils va ésser perquè el pressupost de la vila no ho va permetre. I és fama que les raons d'aquesta competència varen acabar a la primera reunió del Comitè.

Això havia portat molta gent a la vila. La gent del poble, doncs, està acostumada a les grans concentracions. Encara per alguns dels carrers d'Olesa hi ha cartells cridant una "concentració tradicionalista" a Montserrat, que va tenir lloc l'any 1935.

Deu ésser per aquest motiu que a cada porta trobem facilitats. No fem ni escamar a les noies de la vila:

—Vosaltres raí! — ens diuen —. Com que tots sou casats!... La nostra lleva pertany, per tothom, a la divisió dels pares de família.

—Si voleu que us rentem la roba, ja la podeu portar!

Només ens miren de reüll les criatures, perquè els hem pres un edifici que les opegava cada dia. Però ens hi hem reconciliat de seguida. A les hores de ranxo, vénen totes — en vénen tantes que sembla que n'hi ha de repetides i tot — amb plats i pots a demanar les sobres per l'aviram. Si no que un marrec, esquilat, prim, viu com una centella, l'altra tarda em deia mentre es menjava un plat de ranxo que hi havien donat, segurament per justificar la seva actitud:

—No t'ho creguis això de l'aviram! Se'l foten ells...

Hi hem arribat per diferents indrets, però de mica en mica les cares conegudes han anat omplint el nostre recés.

—Tu, també?

—¿Que no et recordes que feiem el servei a la mateixa Caserna?

Fa tants anys de tot això!

La Caserna ha estat el pesombre negre de tots els homes d'esperit liberal. Jo mateix havia tingut l'honor de prescindir-ne sota un de tants pretextos legals que ens deixava la Llei. Aleshores resultava que el meu pare tenia 60 anys i jo, d'acord amb

la Llei, l'havia de mantenir. Sort hi va haver que ell ho dissimulava perfectament i a l'hora de passar comptes em donava superàvit. Varem poder tirar força bé i el rei — aquell cametes contra el qual lluitàrem anys i panys — no va poder dir mai que li haguéssim prestat servei de cap mena, com no fos el de fer-li justícia.

El militarisme espanyol — el clàssic, el de Mont-Arruit, el del Barranco del Lobo, el de la Llei de Jurisdiccions, el del 13 de setembre del 1923 — havia estat la nostra obsessió. Però el militarisme xulèsc, que representaven aquells militars d'opereta, conyits de cintura com els "toreros", amb la gorra de cantó, personatges de cabaret i de casino, va acabar-se un 19 de juliol. I ara ens toca a nosaltres vindicar aquells conceptes, com ja fa mesos els va vindicar el poble des del carrer.

Els que havien conegut la vella caserna, s'hi troben com el peix a l'aigua. Realment no ens podem queixar de res. És el record de les famílies deixades a la rera-guarda el que ens fa nosa. Aquest jaç de palla, humil i trist, ens arriba a semblar tan amable que a l'hora de tocar diana, sembla mentida que hi hagi algú que ja l'hagi pogut abandonar amb tanta agilitat, mitja hora abans de la senyalada.

A cada moment arriben nous contingents de soldats. Els de la comarca respectiva de seguida els reclamen a la "sala pròpia". El segon dia, però, comencen les classificacions i comencen, naturalment, les separacions.

—Bona sort, amics!

—Fins a reveure.

—Si veus algú de casa, records!

Hi ha bon humor i ganes de fer xerriola. A primer cop d'ull ningú no es recorda de la família. Fins que, tot d'una, un company es treu la ploma i papers i comença a escriure:

—Jo també ho faré ara — penseu.

I al cap de deu minuts comença una hora de silenci. És una hora que no està en el programa del Centre, però és la que es compleix amb més exactitud i unanimitat. L'hora del correu. Julià GUAL

EL PESOMBRE, per APA

RECORDANT UN GRAN AMIC I GRAN MESTRE

El temps passà i no endebades: Fa cinc anys que morí d'accident el Company, Amic i Mestre Rafael Campalans. La mort d'ell fou una desgràcia més a registrar, a la suma dels dolors, de l'ànima del poble de Catalunya. El seu nom personificava la cultura obrera, i la intel·ligència posada al servei de tot Catalunya, boç humà de la humanitat que aspira a suprimir els prejudicis de casta i de raça. Era tan en el pensament com en el sentiment, l'apòstol més veridic que han tingut els catalans nacionalistes i els treballadors emancipats espiritualment de l'esclavatge. Fou la representació més elegant de l'intel·lectualisme català de la nostra època, i el més humanista dels intel·lectuals catalans. Era tan home abans que tot, que no podia, ni sabia transigir amb les febleses dels petits esperits, cercadors de raons que furguen sempre a través dels grupets de portena, i suscitien plets de jutjat municipal. Quan va dir que «Política vol dir Pedagogia» ho va dir-ho convençut de no distreure més temps — ell que l'aprofitava tant i tan bé — en qüestions miserables i miserables que la política té moltes vegades i que molts polítics porten molt endins. Cregué que fer «Política» volia dir educar el coneixement de les masses obreres, per tal d'eleva-les a la categoria de ciutadans de primera magnitud. Car no comprenia, ell que era tan destre treballador, com era possible que els ciutadans obrers, els primers artífexs de l'obra, quedaven rerassagats a l'hora d'administrar les coses dels pobles, de les ciutats, i de la Nació. Admirador del gran i suprem esforç que realitza la humanitat que treballa, sabia que educant-la, fent-li capir la importància del moviment universalitzat dels treballadors, podia ésser la dirigent dels propis destins, substituint les classes parasitàries dels llocs de comandament dels pobles. I tot això ho deia amb una autoritat moral encara no superada pels polítics i altres militants del nostre temps. Hem dit «autoritat moral no superada», perquè ell enginyer, ell escriptor, ell traductor de tres o més idiomes, relacionat amb les amistats de l'alta finança i emparentat amb autòcrates de l'època d'influència decisiva, no transigia mai davant de la veritat i de la raó, i sabia mantenir el seu nom digníssim d'una manera immaculada.

Era sobri amb els poderosos i servidor amb els febles. Temia la bonesa d'ésser sempre més bo, i això li donava un aire d'es-

perit aristocràtic que feia que els braços estiguessin oberts sempre a tots i a tothom.

Avui existeixen molts homes que si volen recordar-lo l'han de recordar amb gratitud i reconaça a l'ensens. Amb gratitud per haver-lo conegut i haver-se educat al seu redós. Amb reconaça, per haver-lo oblidat massa aviat. Els homes socialistes de Catalunya s'han oblidat massa aviat d'En Campalans. Els ciutadans de Catalunya s'han oblidat del Gran ciutadà que era En Campalans. El seu

rament que creia que la Catalunya autònoma seria la plasmació de la cultura hellenista que feia les seleccions de cara a la llum.

El primer Conseller de Cultura que va tenir el Govern de la Catalunya retrobada fou Campalans. Un dels ponents de l'Estatut de Catalunya fou Campalans. Quan Macià, emportat per sentiments d'amistat personal volia incloure a la candidatura de Diputats a les Corts Constituents de la República a tres noms corresponents a militars, fou Campalans qui anà a trobar Macià per dir-li que el nom d'En Campalans no podia anar en candidatura. Dels tres noms un en quedà inclòs fent mútues concessions. Fou el d'aquest Franco tan poc franc que bombardeja la República, i que actua per compte del seu germà.

Quan un ciutadà anònim va escriure aquell llibre d'escàndol «Ha traït Macià?», i a la Generalitat es va descobrir que corresponia a un professor de l'Escola del Treball de la qual era director En Campalans, era aquest que rebutjava les indicacions que li feia el que aleshores era Conseller de Cultura, el malaguanyet poeta Ventura Gassol, per tal que s'acomiadés el suposat autor d'aquell llibre.

Quan Campalans descobria tot el verí de la gent rastreira de la Lliga Catalana, que feien jugar el catalanisme rampolner dels comerciants enfadats, suportava amb un estoïcisme dignificador la campanya de la premsa reaccionària de Lliga i Lligueta, que movien plomes tan singulars com la d'aquell Brunet famós que s'havia imaginat afers staviquistes realitzats a la plaça de Catalunya.

Campalans era home de gran càtedra. El seu laboratori era el carrer, a més de l'escola. Les conferències, els mitjings, les converses i sobretot aquell tracte i consideració als altres, tan polític, el feien el millor professor de les multituds. Estem segurs que si ell visqués i fos ministre — que tenia moltes condicions per a ésser-ho — faria moltes anades i vingudes pels carrers a peu per tal de conversar amb la gent. Tothom sentia afecte per ell i si avui visqués seria un exemple de relació cívica entre els exemples.

El dia 9 de setembre de l'any 1933 va morir cobert per les gúigues del nostre mar. Fou un dia de tragèdia i de penar intens. El poble de Catalunya sabia que perdia un fill predilecte. Un fill exemplar de difícil substitució. Per això hi acudiren a acomiadar-se d'ell homes de tots els indrets de Catalunya, i el dia del seu enterrament, el nostre Serra i Moret deia que la mort d'En Campalans era una dissort per a Catalunya, car sense ell seria com una mare desolada. Si visqués avui, ell que no deia mai cap disbarat que pogués enterbolir la consciència de ningú, i registrés el panorama dels escenaris que descobriren els nostres ulls, quantes coses ben dites diria als fariseus que la campen, als emboscats que es distreuen i els que canviant de pis i de camisa han cregut que la revolució era una cosa consubstancial amb les consignes i els programes i les retòriques llançades als quatre vents perquè el vent se les emporti.

RAFAEL CAMPALANS

nom era un nom que empenava tots els indrets de Catalunya i tots els indrets de Barcelona. Pocs són els homes selectes d'esperit, pocs són els obrers militants, pocs són els representatius de la nostra època que no hagin après de les lliçons d'En Campalans. I amb tots els atributs d'home savi, d'home bo i d'home honest, una fusta penjada amb cordill que cobreix el nom del carrer de Valldonzella diu: «Carrer d'En Rafael Campalans.» Tantes plaques de marbre i tantes lletres d'or que hi ha pertot arreu de la ciutat i pel Gran Mestre solament un tros de fusta s'ha descobert per honorar-lo.

De totes maneres ell s'hi deu trobar bé. Temia tanta afeció al gust popular, que deu creure que aquell cartell li han posat unes mans del poble d'amagat dels elements oficials. Deu ésser així perquè el carrer i tot és ben bé a propòsit. Carrer habitat per pares, carrer del districte cinquè i que té per veïns tres cases principals: Hospital de soldats, Casa de Misericòrdia, i Casa d'Assistència President Macià.

Quan defensà l'Estatut de Catalunya, polemitzant amb l'amfibi Ortega i Gasset, segu-

COMMEMORACIO DE L'11 SETEMBRE 1714

(Ve de la primera pàgina)

tic, i la massa popular, cèl·lula vital del sentiment d'un país, element determinant sempre, no posà interès decisiu en un litigi en el qual es debatia la supremacia d'una persona real damunt una altra, quan sabia que ambdues exercirien un poder despòtic del qual resultaria la principal víctima. Si els prohoms de Catalunya haguessin aixecat l'estendard en defensa de la llibertat de la Pàtria i no d'un rei que oferia més garanties que un altre però que fet i fet no seria un paladé de la independència de Catalunya, el poble hauria intervingut en la guerra amb tot l'entusiasme que posa en les empreses íntimament sentides i la nostra terra no hauria estat aixafada. Els catalans que lluitaren el 1714 eren catalans de cor, homes plens d'honoradesa i moguts per sentiments nobles. Però eren també — mal de l'època — éssers aristòcrates que creien que es podia negligir el poble i que lligaven la sort de Catalunya a l'actuació d'un rei foraster, quan no havien de fer altra cosa que assegurar la llibertat d'un país tradicionalment lliure, plantar els fonaments de la subsistència nacional per a decidir després el camí més adient als interessos patris. El moviment, doncs, va ésser bàsicament català però no popular. La

derrota que sofrí llavors Catalunya, que significà la seva anul·lació com a terra lliure, ens dona avui la millor fermança de la nostra victòria, que ha de reportar un eixamplament de les llibertats catalanes. Quan les masses populars s'interessen per un moviment i hi coadiuven en cos i ànima, mai no han estat vençudes. Catalunya va ésser dominada el 1714 perquè el poble no sentí la guerra; avui, els països hispànics resultaran triomfants perquè el poble no regateja esforços ni sacrificis i comprèn que no debat una simple qüestió d'ideologies, sinó una qüestió de llibertat i independència, que ha d'ésser resolta d'acord amb els desigs i les aspiracions dels hispànics.

Com a catalans, retem homenatge als herois del 1714. Tots els fills de Catalunya que sentim bategar-nos al cor pels impulsos de la nostra peculiar manera d'ésser, per les característiques nacionals de la nostra terra i de la nostra raça, simbolitzem en la jornada de l'11 de setembre el nostre amor a les llibertats catalanes i la nostra fe en el demà; els republicans expressem el desig de poder desenvolupar la República segons el sentit català, i els adscrits a una doctrina internacionalista proclamem que no és possible la

EL COMPROMIS DE CASP

construcció d'una societat ulterior basada en la llibertat sense que les collectivitats naturals que la formin siguin lliures. El lluitadors de l'11 de setembre del 1714, tot i llurs errors, són per a nosaltres, per a tots els catalans plegats, un exemple magnífic que ens ha de guiar sempre.

En aquests moments que la Pàtria es troba amenaçada, la commemoració de l'11 de setembre té un sentit més viu i punyent. I és també un motiu de joia en veure que, aquesta vegada, el poble no es troba absent i determinarà el resultat final.

J. ROURE-TORENT

Felip BARJAU

MESTRES DE LA PINTURA CATALANA

JOAQUIM MIR

JOAQUIM MIR

tínez Cubells, "La muerte de Lucano", de Garnelo, etc., etcètera. Així, doncs, la pintura catalana que, cultivada pels vells, era un ruralisme i pintoresc que contribuïa inconscientment a l'enaltiment de les valors de la nostra terra, esdevé, cultivada pels joves, contemplació i exaltació del que és pròpia i etern.

Aterrit l'esperit català per l'absolutisme de Felip V i per l'acció de les guerres civils del vuitcents, Barcelona vegetava com una mediocre capital de província. Es trobava absolutament mancada de museus. A desgrat d'aquest abandó, la nostra joventut artística, fent el sord a les exhortacions del museisme castellà, no vacilà gens ni mica a prendre per model l'espectacle

La nota de color estava aleshores a l'ordre del dia. Però estava escrit que d'ella en sortís, amb l'ajut de les exposicions de Belles Arts, en primer lloc una transitòria guerra al sol determinada per les grisors de Mestag i de Bartels (Exposició de Belles Arts el 1896) i per la pintura dels coneixes que practicava magistralment l'holandès Evert Pictet (1898), i que en sortís després, radiant de sol, l'inoblidable

El prestigi de Mir adquireix més gruix i s'estén per la ciutat quan, en una exposició madrilenya celebrada l'any 1900, un aristòcrata de l'època li adquireix la pintura "Sant Medí". Fou aleshores quan Mir prengué part a unes oposicions per al pensionat de Roma, tot i renunciant-hi abans del fall, empès per la seva irreprimible impaciència. En aquell mateix any, féu el seu primer viatge a Mallorca, començant

tica. En conseqüència, la seva immediata pintura titulada "Cala encantada" assoleix una dicció més suau, com si Mir, al costat del pintor belga, comprangués millor l'ànima de l'illa. El 1903, Joaquim Mir pinta l'admirable sala de rebre del seu oncle, Avell Trinxet, obra coneguda de poca gent.

Una greu dolència motivada pes excessos del seu temperament fogós, excitat fins al paroxisme pel clima càlid i per l'ambient voluptuós de l'illa, que la robusta naturalesa del pintor arribà a dominar, obrí un parèntesi d'un decorativisme bon xic incoherent en la seva producció. En aquell estil ornamental, el paisatgisme de Mir es decanta cap a la deformació de les coses. El seu lluminisme inflammat confon l'objecte amb el color i la llum. Però en recobrar del tot la salut, el pintor converteix aquests defectes del seu impressionisme delirant en altres tantes qualitats.

Alguns temps més tard, en una exposició celebrada al Faiànc Català és consagrada la vàlua artística de Joaquim Mir amb tota espontaneïtat; sense que la crítica estrangera hagués pogut influir la del país, per tal com el nostre pintor era completament desconegut a fora. Només havia anat a exposar la seva pintura a Madrid. Després, en l'exposició que Mir obrí a l'esmentada capital castellana i en la que efectuà a Brusselles, el 1910, la bona opinió emesa per la crítica i el públic barcelonins fou refrendada solemnement.

La resta és a bastament coneguda. D'aleshores ençà, Joaquim Mir, el líric del paisatge, l'home de la intuïció miraculosa, el pintor impetuós de la paleta exuberant i de les orgies colorístiques, ha anat de triomf en triomf. I no és exagerat dir que ha esdevingut el més popular dels nostres artistes.

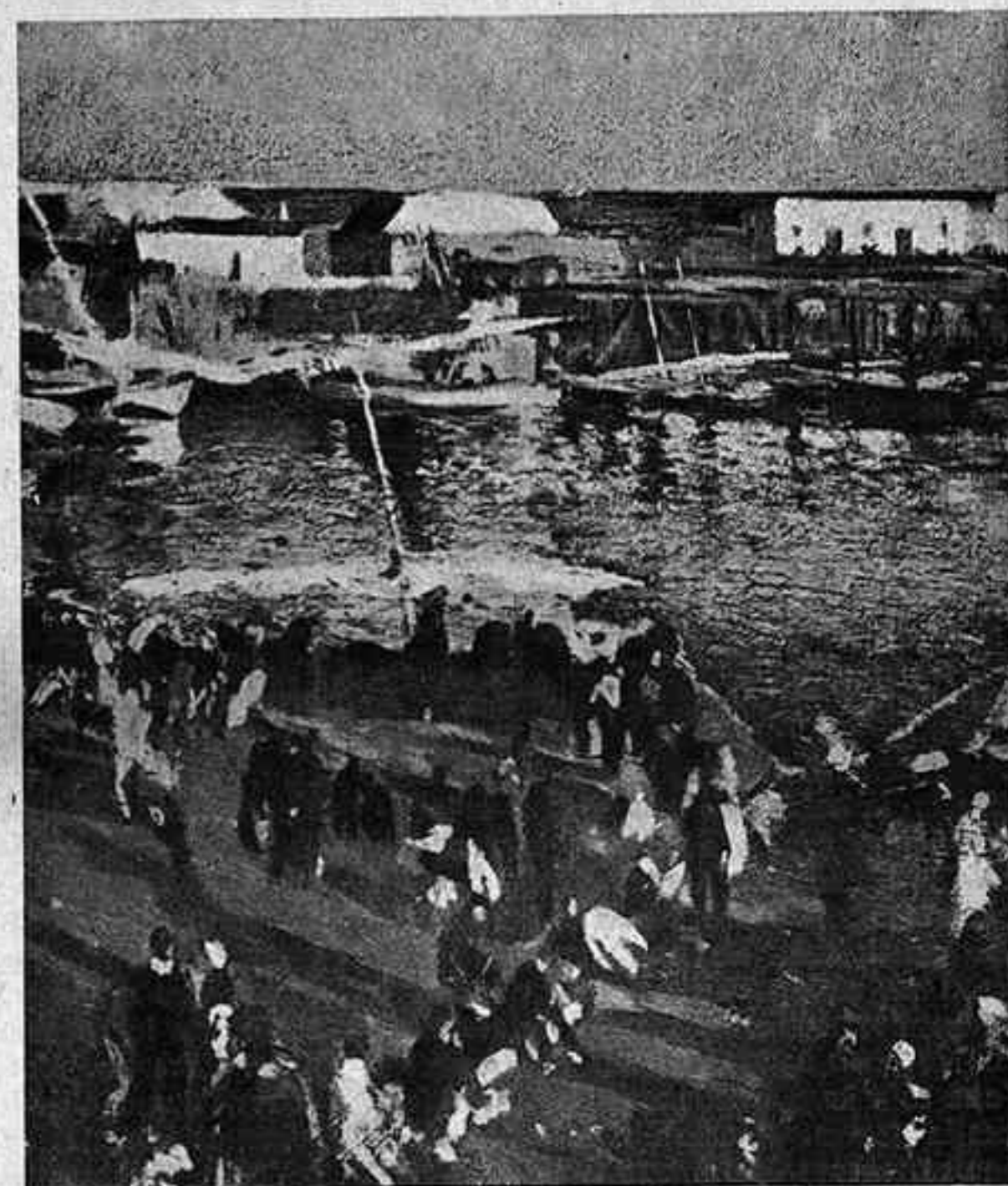
Joaquim BAS i GICH

MIR: AFORES DE POBLE. ANDORRA

"Hort del Rector", de Joaquim Mir. Nat a Barcelona el 6 de gener del 1873, Joaquim Mir i Trinxet fou deixeble de Cabal a l'Escola de Belles Arts, i després, de Lluís Graner. Mir i els seus companys Nannell, Juli Vallmitjana, Ramon Pitxot i d'altres començaren a treballar en un taller llogat en comú cap allà l'any 1890. Mir era per tots ells admirat degut a la genial empenya que portava. Sortien plegats per pintar paisatges pels voltants de Sant Martí. I l'admiració dels companys creixí encara més quan, l'any 1891, el Museu de Barcelona adquirí en l'Exposició Municipal l'esmentada tela de Mir "L'Hort del Rector". El nostre pintor fou també un dels principals animadors d'aquells "Quatre Gats" dels quals ja hem parlat ací.

per Palma i Sòlle. La seva obra "El poble idíl·lic", fou adquirida pel famós pianista Vidiella. El 1902, pintà a Deyà diverses composicions decoratives destinades al Gran Hotel de Palma. Es a Deyà també on fa amistat amb el pintor belga Guilleum Degouwe de Nunques, l'intel·lectualisme del qual endolceix i refina la seva bravura selvà-

MIR: MOLL DE PESCADORS

PER LA VIDA I CONTRA LA MORT

Recordo que ens deien: "Vostès es dediquen a l'art en una època en què l'art és un luxe, i per a l'art no hi ha diner." Observant els artistes que pretengueren portar una vida d'independència creadora, tenien raó. No obstant, sabem que els artistes poques vegades han tingut la comprensió de les castes acabades, i, a tot estirar, foren considerats, per reis i magnats, com el cavall o el gos preferits.

Indubtable que sempre hi ha hagut pintors que han guanyat diner, i no està de més dir que Pacheco, el pintor incorporat a la Història per ésser sogre de Velàzquez, acusava el Greco "que pintava per a perdre diners", la qual cosa valia dir que ell els guanyava, i bé sap que l'"art" ni se n'assabentà que fos així.

Leonardo de Vinci visqué com un captaire; Velàzquez tenia l'honorífic càrrec d'inspector de neteja al palau reial; Rembrandt hagué de viure de la política i de les especulacions de borsa. Albert Durero, de creure el mestre Lluís Vives, havia de vendre els seus quadres pel que li volguessin donar, i Breugel, el vell, treballà tota la seva vida "com un obrer"; primerament per a Cock en "Als quatre vents", i després al taller d'estampes de la senyora Coeck.

L'art, però, es produeix esplèndid, apartat de les especulacions mercantils, en els moments en què en la vida dels pobles s'acumulen riqueses espirituals suficients per a emprendre grans croades socials i polítiques, avançant el ritme històric, i, a més, i això m'interessa de subratllar-ho, és la solució que cerca l'home per tal d'alliberar-se del morir vivint.

L'art neix quan els vents estan amaratats d'idees noves; quan les aspiracions sensorials s'apresten a guanyar batalles contra el pensament reaccionari i estàtic. Les èpoques de "diner i el clericalisme" són obscures, i més obscures encara quan "les idees imperialistes" es desborden. En aquestes èpoques de fam, esclavatge i ignorància, l'art que es produeix haurà d'ésser de protesta violenta; l'art que hem de produir en aquesta hora espanyola, tan vital, que si no es crea amb finalitat combativa no serà art, no complirà cap comesa, serà inútil.

Vells exemples ens serveixen: el Bosco, que assenta les premisses per a les nostres lliberacions ideals, és final i resum del medieval, és la protesta audaç i exquisida contra les execrables tiranies de diversos segles de teologia i negacions vives; com que no creiem que hi hagi res més viril, actual i revolucionari, com l'"Aute de Fe" de Berruguete, del Museu del Prado de Madrid.

L'art té sempre comesses culturals i polítiques, en peyoratiu, a complir, però mai

no fou tan necessari per a la lluita contra la mort com ara.

Hom culpava la crisi econòmica de la manca de mercats per a l'art. En aquelles crisis econòmiques sols resultaven perjudicats els obrers i les classes mitjanes que morien de misèria espiritual, mentre els magnats de la Banca i de la Indústria acumulaven més or material que mai. Si la burgesia no necessitava l'art, què succeïa? Es que eren els treballadors els necessitats de la producció d'obres d'art? Estem convençuts que els obrers són més optes per a sentir la bellesa i contingut d'una

obra literària i artística, però la "Crisi econòmica" era el sant i senya de l'estultícia reaccionària contra totes les manifestacions de la cultura creadora, contra els avenços espirituals de la democràcia.

Ressaltem fets concrets: Quin art, quina literatura, quina ciència, ha estat capaç de crear la Itàlia feixista? Cap. Què sabé construir el tercer imperi de Hitler?... Les hordes hitlerianes, no solament varen cremar llibres a la plaça pública, sinó que també els museus foren despulats, i en el foc es consumiren pintures que foren l'orgull de les pinacoteques alemanyes enriqu-

des des de la República de Weimar. El que la reacció en general vol dir quan diu "l'art és un luxe", és que cal atacar a fons la cultura, el millor del pensament, i l'art corre la mateixa sort que la literatura i que les ciències.

Enfront de les "realitzacions" d'aquesta política negra posem dos exemples. Un

FRANCESC MATEOS: MILICIA FERIT

d'ells és el que ens dona la República Socialista Soviètica. Rússia ha comprès que no podia, amb eficàcia, arribar a l'"edificació socialista", sense preparar espiritualment el poble, i és avui l'art rus, des del pintor Deineka al caricaturista Efimot, un dels millors orientats i millor comprès per les masses. L'altre exemple ens el dona Mèxic. Mèxic té la preocupació de les noves generacions, i en la preparació democràtica de les seves multituds cura amb vigor l'educació per la plàstica.

Els que desitjàvem la República a Espanya, diversos anys abans del 14 d'abril del 1931, pensàvem que el nou règim s'interessaria a fons de les joves generacions i de llur preparació espiritual, i no deixaria "la cosa literària i artística" en "qualssevol mans" burocràtiques; en part fou així, però, en part també, serà aquesta terrible guerra que ens fa el feixisme la que faci néixer i créixer, els nous impulsos.

Hi ha una joventut d'artistes i escriptors que, potser, esperaven massa. La indiferència els humiliava, perquè ells, amb les joventuts universitàries i proletàries, formaven l'avantguarda per a aquest ressorgir sagnant per la vida i contra la mort.

Aquestes joventuts, pintors i poetes, que llurs apetències són més ideals que materials, comencen a pensar amb fervor amb Rússia, i no és xocant que ens diguin sempre la mateixa cançó de les frases d'Alexis Tolstoi: "La societat de la Unió Soviètica es preocupa de desenvolupar i fortificar a cada individu, perquè les forces creadores de l'individu fan créixer les forces materials i morals de la societat i l'ajuden a progressar".

"Avui tenim a la URSS seixanta milions de lectors de literatura pura."

"Nosaltres rebutgem el naturalisme que camina miop i sense ales rera l'arada soviètica. Nosaltres som realistes, estem en presència d'un miracle: el neixement de l'home nou, la refosa de la consciència, objectius, usos, hàbits d'enormes masses humanes. El procés de la construcció de la nostra pàtria, es realitza amb una rapidesa que s'hauria pogut dir miraculosa, si no es trobés la seva explicació en les forces creadores alliberades de les masses populars. I en aquesta tasca hi ha participat en primer lloc, l'art i la literatura."

"MISE EN SCENE"

El conegut "producer" de revistes Jacques-Carles posseïx una xamosa propietat al Trayas, on passa els estius en companyia de la seva esposa (l'ex "Bella Derlys") i de la seva sogra (la fantasista Baldini). Un matí, quan anava a banyar-se, foren descobertes prop de casa seva unes restes humanes que donaven després molta feina als reporters judicials dels diaris parisencs. En veure Jacques-Carles, un gendarme li demanà que posat que ell tenia una màquina fotogràfica, volgués fer-li el servei de tirar uns clixés de les peces de convicció que acabaven de descobrir. Malgrat la seva repugnància, el cineasta acceptà. I endut pel séc professional, ordenà al gendarme: —Poseu el crani aci... No... Més a la dreta... Una mica més... Ara... Aquesta cama a l'esquerra... Això mateix... Ara vós inclineu-vos sobre el diari tacat de sang... Que el sol no us toqui a la cara... Així... Quiet... Va!

NO S'ATINA EN TÒT

Joaquim Mir és tot un anecdotari perquè és un home sincer, que les engaga sense engaltar, com vulgarment es diu. Un dia estava menjant a casa seva un plat de fideus a la cassola amb un gust que espantava. De sobte, un osset de costella de porc se li entravessà a la gorja. S'ofegava i s'alçà de la taula morat, esforçant-se per expellir aquella nosa que no el deixava respirar. Li picaren a l'esquena, ensumà pà, renegà amb els ulls, perquè no ho podia fer amb la boca, i anava d'un cap de menjador a l'altre esgargamellant-se, intentant treure l'espina. Després de molts cops de coll ho aconseguí, però al moment de llençar-la a terra, la seva esposa exclamà: —No ho tiris a terra, no ho tiris a terra! En Mir se la mirà amb ulls d'estupor i, un cop evacuat l'embús allà on li vingué bé, li digué: —Què tens? Que potser volies que t'ho tirs als morros?

EL PES D'UN ELEFANT

Una pregunta corrent entre els hindús, era aquesta: "¿Quin és el pes d'un elefant blanc?" El pare d'un dels ministres del rei en els dominis del qual es féu la pregunta, oferí la següent resposta: "Installeu l'elefant dins una barcassa, en un gran lloc. Després assenyalau a la barcassa el punt precís de flotació, o sia fins on s'hagi enfonzat aquesta dins l'aigua; treieu l'elefant i empleneu l'embarcació amb pedres per tal d'aconseguir que s'enfonsi novament fins a l'indret assenyalat. Investigant el pes total de les pedres, obtindreu amb tota exactitud el pes de l'elefant." El temor de caure en un xisto fàcil és impossibilitat d'opinar que, tot plegat, ho trobem una mica pesat.

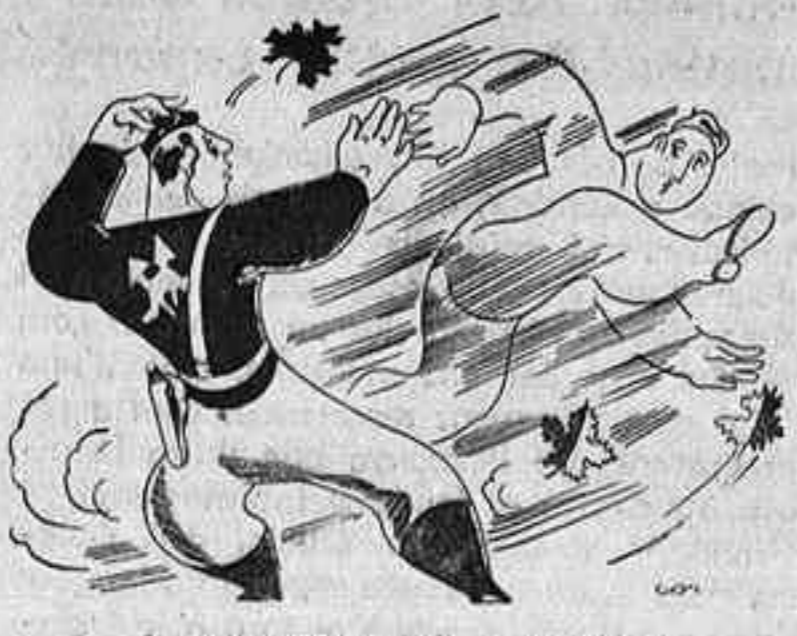

—Al territori faciós està prohibit d'anar sense mitges. —? —Sí; les dones han d'anar sense perquè se les posen totes els italians.

FLEMA

Mister Hoppson, de retorn d'un viatge a París amb la seva dona, arribà tot sol a Londres, endolat de cap a peus. Durant una quinzena no es deixà veure per enlloc, i a la tarda del setzè dia comparegué al Club, on hi hagué una sorpresa general davant la seva indumentària i el visible entenebriment de les seves faccions. —Quina dissort us afligeix, Hoppson? —Li preguntaren, solícits, els seus companys de Club. —Terrible, amics... — digué. I a seguit, en un to de serena compunció, contà el següent drama: —Com sabeu, he estat a París amb la meua dolça Mary. Ens allotjàvem a l'hotel X. Una nit — nit d'octubre parisenc, ventosa i de cel amenaçador —, demanàrem que ens fos servit un te a la nostra cambra. Tot de cop, una ratxa d'aire obrí violentament el balcó. Queia una pluja torrencial. La meua dona s'alçà i intentà tancar el balcó, en el moment precís que queia un llamp i la deixà allí mateix, feta cendres... Tots els oients se sentiren colpits d'emoció. Més d'un mocador eixugà algun sensible llagrima. I alguna veu sospirà: "Pobra Mary! Feta cendres!" Passat un silenci emotiu, un dels amics preguntà: —¿I vós, Hoppson, què féreu davant aquell espectacle horrosós? —El poc que vaig poder: acabar de tancar el balcó i dir a la serventa que, dos minuts i mig després entrava amb el te: —"Oí que serà tan amable d'escombrar la meua pobre dona?"

COPS DE BEC

A CAN FRANCO, per CORC. —On vas tan cremat? —A venjar-me; un italià m'ha dit fill de lloba.

EL FLAGELL DE L'ALCOHOL

Un bisbe protestant irlandès inspeccionava d'incògnit la seva diòcesi i contractà un cotxe perquè el traslladés del lloc on es trobava a un poble proper. Pel camí, el cotxer li preguntà: —No serieu pas pastor, per casualitat? Per no descobrir la missió que el feia anar d'una banda a l'altra, el bisbe respongué: —Ho havia estat en altre temps... Però ara, no... —Ah, heu davallat, no és això? Com jo, amic meu... Jo també, en altre temps, havia estat amo de cotxes i cavalls... Però també se n'anà tot en orris per culpa de l'alcohol, d'aquest maledit alcohol que acaba perdent-nos a tots...

ENSABONAR

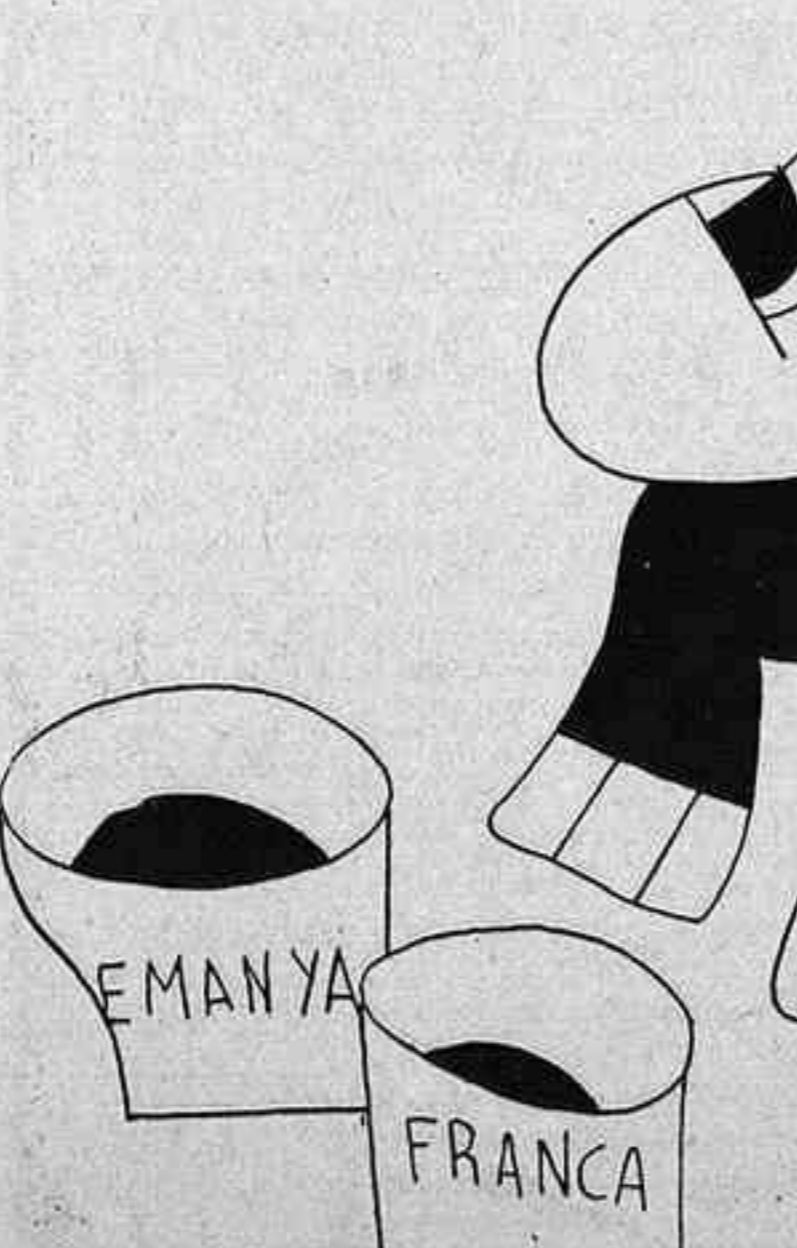
Francesc Pujols es fa afaitar a la barberia de l'Ateneu Barcelonès. Estem en l'any 1924. Li fa el servei l'amo de la barberia. Li plau a aquest servir Pujols perquè se li pot impunement lamentar de la desgràcia dels barbers, els quals han de treballar de l'ofici encara que no en tinguin ganes, mentre que els escriptors, com el senyor Pujols, frueixen, segurament, en llur treball... Pujols vol veure si talla per sempre més aquelles jeremiades, i, tot donant al barber, més que mai, la raó (perquè Pujols sempre dona la raó), li diu: —Ja teniu ben bé raó, ja... Jo, al vostre lloc, no ho podria suportar-ho: jo m'engorgaria un tret!

LES VACANCES D'EN "PEIUS"

Per bé que força conegudes la majoria d'anècdotes d'En Pompeu Gener, pots fer la que anem a contar, per referir-se als darrers anys de la seva vida, no ho sigui tant. Es sabut que, per a proporcionar-li un mitjà de vida, li varen donar un càrrec a l'Ajuntament, a les oficines del qual va anar una sola vegada, encara que mai no diríeu per què hi va anar... Doncs per demanar el dia que "començaven les vacances". Hi ha qui assegura que varen tirar-li un tinter, ple, pel cap.

UN BON NEGOCI

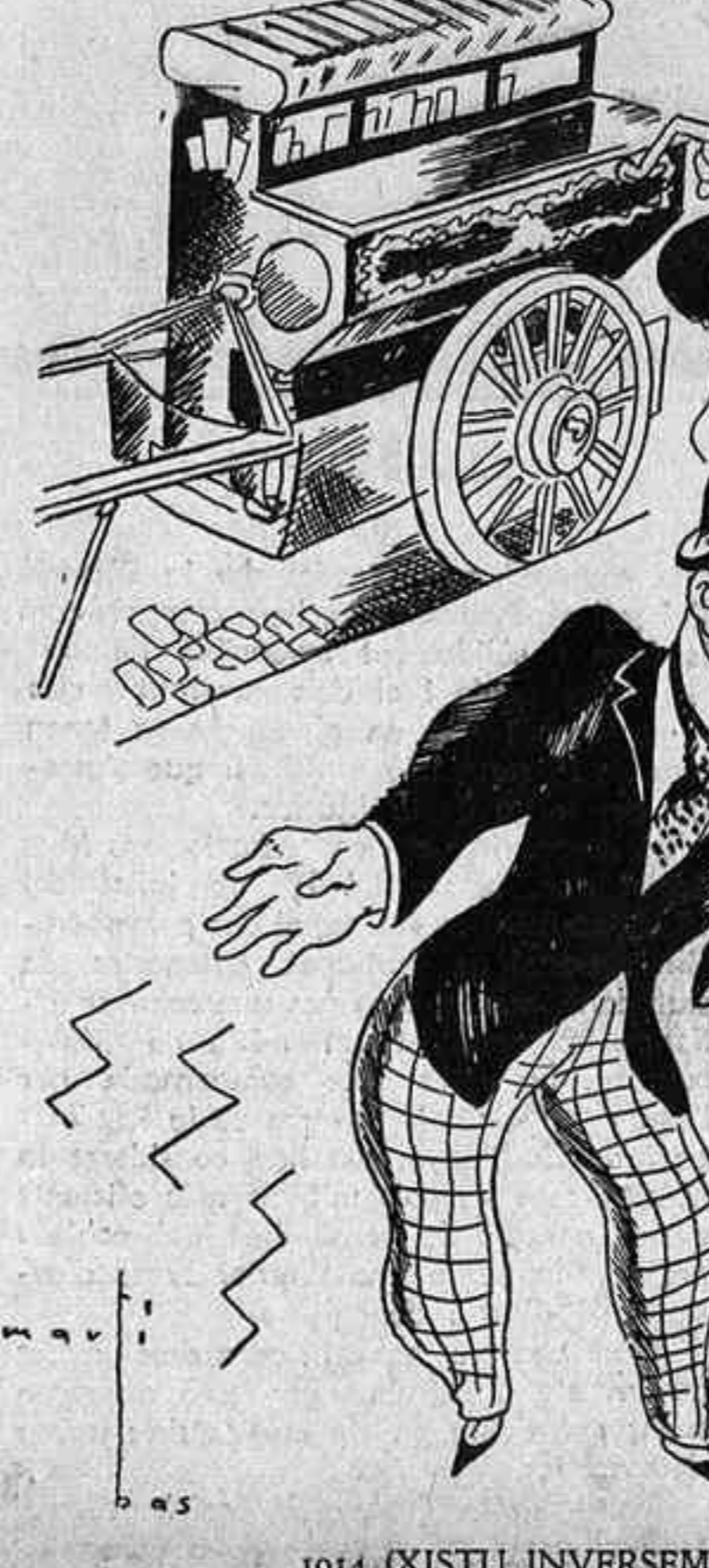
Pocs comedians són tan populars a les comarques catalanes com Salvador Cervera. Una llarga vida d'anar per les ruques ha fet que no quedi vila ni poble on ell no hagi actuat o no hi hagi fet negoci de teatre. Una gran part d'aquesta vida se l'ha passada fent, a més d'actor, de representant de la companyia. En una ocasió que curava els interessos d'una llarga "tournée" per tot Catalunya, algú li preguntà com anava, en general, la marxa del negoci. I Cervera, que com a agent era d'un optimisme desfrenat, contestà: —No ens podem queixar. Es clar que hi ha alts i baixos. Però si en un poble ens trobem que només fem mitja entrada, en altres en fem una i mitja...

L'ASE DE BURIDAN, per GUASP

ON VAN ELS CATOLICS?

Es ben coneguda la pugna religiosa entre els irlandesos catòlics i els protestants. Un dia un advocat catòlic de Dublin, que per afers professionals es trobava a Ulster, emprengué a un ciutadà pel carrer i li demanà si volia indicar-li on queia l'església. —Allí, tocant al mercat — respongué el consultat, indicant un temple protestant. —Gràcies... però és l'altra església que cerco — insistí, amb prudència, l'advocat. I l'ulsterià li indicà un altre temple protestant. —No és ben bé això, amic meu... El que jo vull saber és allí on van els catòlics, m'enteneu?... —Ah, ja! A l'infern, senyor meu, a l'infern! On rediable voleu que vagin?

1914 (XISTU INVERSEMBLANT), per MARTI BAS

—Si els aliats guanyen la guerra, Alemanya perdrà les ganes de fer-ne per sempre més.

ESTOICISME

S'ha casat un escocès. La seva esposa, jove i bonica, ha dit que com a viatge de noces li plauria de rebre el bateig de l'aire. Al nuvi li dol de negar-li aquest plaer, però tanmateix és una diversió que costa un ull de la cara. Sobretot per a un escocès, la gasveria dels quals és famosa. Abans, però, de decepcionar la dona, ha tingut una pensada que va a sotmetre a un amic seu que és pilot de línia. —Jo no he volat mai, però estic cert que cap acrobàcia de les teves no m'impresionaria. Em jugo deu lliures que pujo al teu avió i ni em marejo ni llenço una exclamació de temor encara que facis les maniobres més audacioses. El pilot, somrient, acceptà i l'endemà pren els nuvis a bord del seu aparell. Durant una hora realitza, en efecte, les més inversemblants acrobàcies, els més perillosos "loopings". Però no aconsegueix que el seu amic abandoni la més estoica de les impossibilitats. Passats els seixanta minuts de prova, l'aviador dona per perduda la juguesca i es decideix a aterrar. Tot just l'aparell s'atura, felicitat sincerament el passatger per la seva sang freda. I llavors l'escocès diu: —Et confesso que hi ha hagut un moment que he hagut de fer un esforç sobre-humà per contenir un crit d'horror. —Quan? —Fa mitja hora, quan la meua dona ha caigut de l'avió...

VACANCES

"Retirar-se significa trobar-se gairebé al cel" — ha dit Stanley Baldwin als seus amics, després de passar un mes de ben guanyades vacances. L'ex-cap de gabinet de l'Imperi més poderós del món, d'ençà que presentà la seva dimissió al rei sembla haver-se rejovint d'una pila d'anys. S'ha tornat més amable i la seva conversa ha adquirit una rara agradable amenitat. Tots els matins, Lord Baldwin parla per telèfon amb el seu successor, Neville Chamberlain, però no pas per tal d'aconseguir-li un sinó simplement a títol de salutació. —M'és impossible expressar cap opinió — repeteix Lord Baldwin —. Si parlés del passat, semblaria un vell repatani; precisament la cosa que sempre he detestat més.

1914 (XISTU INVERSEMBLANT), per MARTI BAS

UNA TARJA

També és famosa la tarja que "Peius" va fer imprimir amb el seu nom i que repartia profusament en les seves estades a París. Deia així:

POMPEU GENER Savant Catalan Avenue Petritxol, 6 BARCELONE

CONTE BERLINES

Per esforços que fes, Otto no es resignava a la consigna de Goering de "menys mantega i més canons". Aquella buidor del ventre el lassava materialment i cada dia se sentia més pobre d'energies. Quan les esgotaria totalment? L'interrogant acabà per obsessionar-lo de tal manera, que decidí anticipar-se a la inexorable fatalitat: posat que havia de morir, fer-ho com més aviat millor. I decidí suïcidar-se. La tria del procediment esdevingué àrdua, complexa i originadora de dubtes i vacil·lacions contradictòries. Si bé quant a la necessitat de morir voluntàriament no hi havia hagut en el subconscient d'Otto cap discrepància, la voluntat i el raonament no aconseguien posar-se d'acord sobre la manera de portar el termini a la pràctica. I no era que se sentís covard, sinó feble per cometre un assassinat, ni que fos el d'ell mateix. L'especialíssima màquina estatal del III Reich oferí a Otto, quan més atabalat estava, la solució del complex problema moral que no el deixava viure sense, però, matar-lo, com ell pretenia. Es celebraren eleccions. Otto anà al col·legi que corresponia i, heroic, diposità a l'urna una papereta amb un NO! com una casa. I, amb la consciència alliberada, esperà l'hora que el "suïcidaria" la Gestapo.

GRAN HOTEL

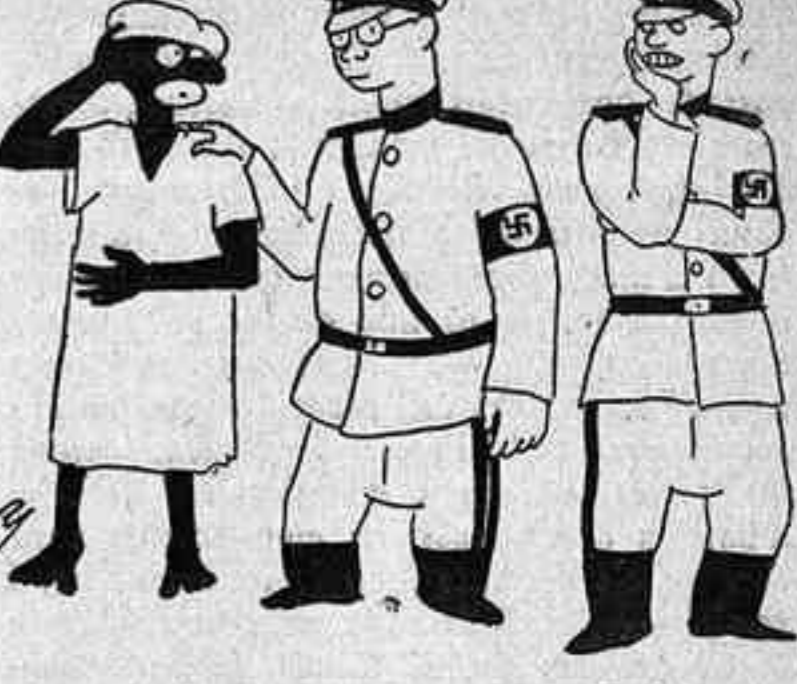
Es sabut que el magnífic "Xenius" forma, o formava, part de l'"Institut de Cooperació Intel·lectual" de la Societat de Nacions i degut a aquest alt càrrec l'home s'hostatjava en un magnífic hotel de Ginebra. Però, pel que es veu, va arribar un moment en que les despeses d'aquesta residència no s'avenien pas massa amb els seus ingressos i va decidir traslladar-se a un altre hotel més modest. Naturalment, el pressupost del nostre home va equilibrar-se tot seguit; però sabem de bona tinta que continuava emprant, per a la correspondència particular, el paper i sobres timbrats de l'hotel on s'hostatjava primerament.

GENTLEMAN

Joan Junceda és la mateixa discreció. Com el gentleman anglès que té per norma no cridar l'atenció a les dotze del migdia, al cor de Picadilly, ell també ha tingut constantment aquesta norma de conducta que no li permet detonar ni desentonar en qualsevol lloc on es trobi. Així, doncs, ara que els homes hem adoptat la moda femenina de l'aprimament, ell ha cuitat a aprimar-se tant com ha pogut. I ja és sabut que Junceda pot tot el que vol, i encara una mica més. Per això ara s'ha aprimat amb excés. Un company el troba i, naturalment, es sobta davant aquella esveltessa: —Caratsus! Junceda... potser exagereu! —Oh, i això que veieu encara no és res. Si em veïssiu les costelles... —Sí...? Què? —Res...: costelles sistema Mas Bagà.

EL CALIQUENYO D'APOL·LO

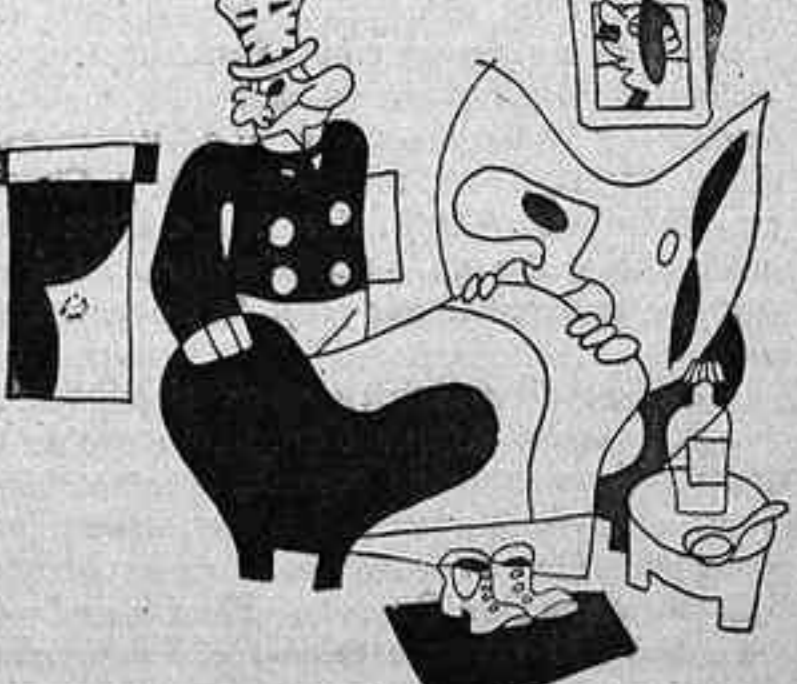
Quan vingué el daltabaix, Joaquim Ruyra fou desposseït de totes les seves terres. Sense ells el gran home era home a l'aigua, i s'hauria deixat morir com un poll en un recó de casa seva, talment es troba valetudinari, resignat i malalt, si no s'hagués produït el següent sàinet. Ja és sabut que Ruyra no pot prescindir del tabac, els caliquenyos sobretot són el seu elixir de vida. El dia 20 de juliol de l'any 36 el seu estanquer es presentà a casa del nostre gran escriptor per tal d'oferir-se-li amb un manyc de caliquenyos a la mà: mentre ell, l'estanquer, fos al món, i mentre restés un caliquenyo, jun trist caliquenyo! en aquesta vall de llàgrimes, aquest caliquenyo seria per a Joaquim Ruyra, i per a ningú més. Ruyra no sabia com agrair la finesa: no tenia res per a donar; després de molt rumiar, gosà oferir al seu estanquer un dels seus llibres, ben dedicat, amb dedicatòria versificada, i fins humorística i tot. Perquè Ruyra, que no sols és un gran artista, sinó que també és un gran caràcter, no es deixa pas intimidar per les malvestats. I aquella dedicatòria humorística reeixí bellament. Després, en esbombar-se el fet — qui sap si per raó d'espontània generositat dels admiradors, o qui sap si per raó de cupidesa —, els ofertors feien cura, com aquell qui diu, a casa de Joaquim Ruyra; i tots s'emportaven un llibre del deliciós prosista, dedicat amb els més encisadors versos humorístics. De manera que a hores d'ara aquest Ruyra que arreu és admirat com el primer prosista català, es troba haver escrit el seu primer llibre de versos sense haver-se'n adonat. I el que resulta més divertit és que aquests versos siguin versos humorístics, la cosa més rara en la bona literatura catalana. Perquè el llibre existeix: cal saber que el dedicador tingué el bon encert de conservar còpia de cada una de les espirituals dedicatòries. —¿Quon llegirem aquest llibre?

A SALAMANCA, per RIERA. —Escolta, Mohamed: si vénis amb nosaltres et farem ari. —«Arri» corç.

PRESENTACIONS

Ens lamentem sovint de la desatenció quasi grollera que, entre molts catalans ha esdevingut com endèmic, de no fer les presentacions quan un tercer, desconegut d'una de les parts, fa d'estaquirit. Josep Carner no fou mai així d'impolit. Ja era espill de galants-homes ben abans de cantar-se cap a la carrera diplomàtica. En això de les presentacions fins en feia un gra massa: us presentava als seus coneguts amb una rapidesa i una oficiositat que us deixava blaus i no us donava temps de protestar: —El senyor Mallfré, gran amic meu, us deia (posem per cas) bo i assenyalat el desconegut. I a ell deia, tot assenyalant-vos: tinc l'honor de presentar-vos el cèlebre tenor anglès Mr. Aristides Briand. O bé: Don Francisco de Quevedo!

EL PROBLEMA SUDETA, per GUASP. —Què, com se troba? —Miri; millor que l'any que...